

Daniel Katz *Német disznókutya*

1

„Ma nistana halaila haze mikol haleilot?” Miben különbözik ez az este az összes többitől? Ezek a héber szavak jutottak az eszembe, majd kihullottak, és ismét betörtek a tudatomba, mint a makacsul meggyulladó és kialvó reklámfény a szemközti ház tetején. Ma nistana? A kérdéssel semmi baj, ellenkezőleg – jó kérdés. No de a válasz: „Minden más este kovászos és kovásztalan ételt eszünk; ma este csak kovásztalant.” És így tovább. De mivel nem tudtam elnyomni ezt a múltból előtolakodó kérdést, tapasztalt férfiként úgy döntöttem, emlékezéssel győzőm le az emléket. Agyon kell gondolni a gyilkosan önfejű gondolatot.

Tehát: hangosan tettem fel ezt a kérdést, fér-

fihangon mondtam el, mogorván, bizonytalan gyermekhangon mondtam el, ahogy annak idején a húsvéti asztalnál, félve, hogy elfelejtem a szavakat, és belezavarodom a litániába, a bátorító rokoni tekintetek kereszttüzeiben. A húsvéti bortól kipirult az arcom. Tétován és motyogva recitáltam a kérdést, a válaszokba már sikerült egy kis életet vinnem: „minden más este mártogatunk, illetve nem mártogatunk egyszer sem, ma este kétszer és csak keserű füveket eszünk és ma este hátradőlve eszünk...”

Miben különbözik ez az este az összes többitől? Abban talán, hogy minden más este egészséges voltam, és féltem, hogy megbetegszem, hogy talán már beteg vagyok – pontosvessző –, ma este pedig biztosan tudom, hogy beteg vagyok? Talán ezért?

Amikor tehát vékony gyermekhangon kérdezem, mi annyira csodálatos ezen az estén, látom már a választ Rimma nagynéném bátorító tekintetében, amely gyermeki ajkam érzéki vonalán csüng, a néni bólint, hosszú orra hasítja a levegőt: ma este belülről esznek meg téged, heverve vagy egyenesen ülve, vagy akárhogy, vagy ha nem ma esznek meg, egy másik estén, talán harminc-negyven év múlva, amikor a legkevésbé számítasz rá, te, aki erre az estére vártál és féltél tőle.

Bashe néni húsvéti bort tölt még a derék fiúnak, édes Carmel-bort ezüstserlegbe, hadd igyon a fiú. Hiszen egy napon elfogynak a kérdései, és nem hallja többé a válaszokat, amelyeket gajdolnak neki, keserű füveket etetnek vele, amíg él. Elfekvőgondozás, mondaná Bashe néni – aki ápolónő –, ha ismerné ezt a terminust. De ezt csak sokkal később találták ki, amikor ő már egy áttetsző porcelánszerű öregasszony volt, aki semmire sem emlékezett, de a kártyában még mindig csalt.

Ez fél évvel ezelőtt történt, nem a húsvéti vacsora, hanem annak felidéződése, egy szeles márciusi napon, kilencvenegyben, március utolsó napján – hogy pontos legyek. A pontosság nem erényem, legalábbis nem születésemtől fogva; később kellett megtanulnom iskolaigazgatóként. Ez nem volt könnyű, mivel, hogy úgy mondjam, emocionális memóriám van; emlékszem az eseményekre, de a történésük időpontjára nem; emlékszem az emberekre, az arcokra, de elfelejtem a neveket; emlékszem a feladataimra és kötelességeimre, arra viszont nem mindig, milyen sorrendben kell elvégezni őket. Emlékszem elveimre, arra viszont nem mindig, melyik a legfontosabb. Ezt a bizonyos dátumot azonban könnyű volt megjegyezni, hiszen anyám születésnapja és egyúttal apám halálának évfordulója volt. Ez a véletlen jó adag iróniát tartalmazott, még ha az események között több év telt is el. Már mindketten rég a sírban pihennek, egymás mellett, apa régebben, anya csak né-

hány éve. Anya halálának évét azonban elfelejtettem, a napját úgyszintén. Az ilyen emlékezetkihagyás mögött valami szégyenzöld pszichológiai jelentés rejlik, ezt egy gyerek is tudja, nem kell, hogy nagyon mélyre ásunk. Kellőképpen szégyellem magam, és megerőltetem a memóriámat, de csak arra emlékszem, hogy tél volt, és egyébként is rosszul éreztem magam. Ez a kombináció meglehetősen szokványos volt, és mindössze három évre határolja be az eseményt. Feledékenységem bosszant, de nem áll módomban ellenőrizni, mert mikor e sorokat írom, messze vagyok otthonról, Elő-Pomerániában, egy kisvárosban az egykori endeká földjén, ezt tartottam az igazi németnek, bocsánat Németországnak. NÉMETORSZÁGNAK. Az összes lehetséges lakóhely közül önként a legkevésbé valószínűt választottam – figyelembe véve származásomat, rokon- és ellenszenveimet... Az élet oda veti az embert, ahová akarja, akárhová; szárnyra terítettem kabátomat, és hagytam, hogy vigyen, vitorlásként repültem, és egy szegényes, hogy azt ne mondjam, jelentéktelen helyen szálltam le, amelyet Eggenau-nak hívtak. És itt maradtam. Egyelőre. Magam döntöttem így, megvolt rá az okom, tulajdonképpen szándékosan jöttem ide, megkerestem a térképen ezt az ütött-kopott kisvárost: nem is lehet megtalálni minden térképen. Például a svájci Kümmerly-Frey Auto-Europa egy a millióhoz léptékű autóstérképen nincs is jelölve, de olyan patkányfészek megtalálható rajta, mint Krompacy a Tátrában, ahol a szlovák kamionsofőrök puszta barátságából olyan borzalmas pálinkát itattak velem, hogy a kórházban kellett magamhoz térnem. Két napig a halál torkában voltam, de nem jött még el az én időm, ahogy némelyek mondani szokták. Elég ostoba szokás szerintem. Ha valaki szánt-szándékkal félholtra issza magát, és mégsem hal meg, ebben éppoly kevés szerepet játszik a determinisztikus sorsszerűség, mint abban, hogy az érme feldobásakor a fej vagy az írás kerül-e felülre. Azt tehát, hogy

az élet előre kiszámíthatatlan helyekre sodorja az embert, úgy értem, hogy ha valaki öt évvel ezelőtt megjósolja: az egyesült Németország keleti felén egy településen fogok lakni, nemcsak esztelennek, sértőnek is találtam volna. Az ok előbb-utóbb talán mindenki előtt – saját magamat is beleértve – világos lesz.

S hogy a véletlenek száma teljes legyen: március utolsó napja az én Új Életem első napja. Saját új időszámításom első évének első napja. Tulajdonképpen nulladik évének, mivel azonban a legtöbb időszámítás, a keresztény is, egyezményesen már kezdetekor teljesnek tekintti az első évet, így én is a nulladik év elvesztése mellett döntöttem, és az egyessel kezdtem. Időszámításom kezdete nem anyám születés- vagy apám halála napjához, hanem egy orvosi vizsgálathoz kapcsolódik, ahol kimondták rám az ítéletet, s ami tehát március utolsó napján, ezerkilencszáz-kilencvenegyben történt – a régi időszámítás szerint. E sorokat szeptember tizenötödikén írom – az új időszámítás szerint (a hónapoknak nem adtam új nevet, a régi jó lesz, csak nem szabad elfelejteni, hogy az én rendszeremben április az év első hónapja, amely tehát az előző napon kezdődik. Június például az én időszámításom szerint az év harmadik hónapja, de azért még június. Most, hogy már tudjátok ezt, el is lehet felejteni).

– Őszintén szólva – mondta az orvos, aki az egyenes beszéd mellett döntött –, Pertuska úr... Mauri? Őszintén kell beszélnem magával...

A fényképre tűzte a röntgenképeket, a bal tüdőben látható árnyékfoltra mutatott, és szokványos fordulatokkal, általában kezdett beszélni az árnyékfoltokról, erről az árnyékfoltról pedig különösen, a daganatokról általában, erről a daganatról különösen; elmondta, amit egyenes beszédű emberként és orvosként kötelessége volt elmondani, nem minden betegével ugyanilyen őszinte, de velem, Mauri Pertuskával igen, mivel értésére adtam, hogy egyenes hallású ember vagyok.

És amikor az orvos befejezte mondókáját, el-

hallgatott, s a papírvágókésre meredt, amelynek markolata vert ónból készült. Kezébe vette, s úgy tartotta, ahogy a kínaiak a pingpong-ütőt, tollszárfogással, még a csuklóját is könnyedén lóbálta, s ezt a gesztust így lehetett érteni: – A labda most magánál van, halandó. Én pontosan így értettem, és megfigyeltem, hogy nagyon alattomosan pörgetett szervát ad, anélkül, hogy szabályosan, a nyitott tenyerén láttam volna a labdát. Kézfejen nagy májfoltok voltak. Ki hát itt a betegebb? Nekem nagy kezem van, hosszú és erős, bár görbe ujjú, a körmöm színe rózsaszínes – ez tán nem az egészség jele?

– De hisz én jól vagyok – nevettem el magam hitetlenkedve –, kétnaponta futok, edzőterembe járok, nem dohányzom... már... Tornatanár vagyok...?

Éreztem, hogy arcom furcsa grimaszba rándul. Mit beszélek ilyeneket? Hogy jön ide a foglalkozásom? Miért nevettem el magam? Nem készültem-e fel előre, nem gondoltam-e át a reakcióimat arra az eshetőségre, ha azt hallanám az orvostól, amit most hallottam? Tán nem gyakoroltam tükör előtt, hogy ura legyek az arcomnak, kézmozdulataimnak, egész eszköztáramnak: kissé előrehajolva, figyelmesen, nyugodtan, a karate zenkutcu-dach-helyzetére emlékeztető pózban – ülve ugyan – fogadnám az orvos ítéletét, jobb kezem mellmagasságban behajlítva vagy az oldalához szorítva, bal karom kinyújtva, kissé felfelé mutat...

De az orvos is óvatos volt, és félkörűgással válaszolt: – Ha tudná, mennyien betegszenek meg olyanok is, akik nem dohányoznak, és nem is isznak.

Ez elegáns nawashi-geri volt, egyenesen a halántékomba. És ráadásul közelharcban. Elismertem a vereségemet. Távozni akartam. Az orvos némán ült, talán kérdéseket, ellenvetéseket várt. A papírvágókéssel egy kis üvegvázát kocogtatott, egészen tiszta hangzást hozva ki belőle. Rése nyitott szájjal próbálgattam a hangot. Könnyen ment. Nincs abszolút hallásom, nem tudtam ka-

pásból, mi a neve. Mivel az embernek, aki épp most értesült róla, hogy rákos, minden mindegy, hirtelen fontosnak éreztem, hogy megtudjam, mi a neve és ha van, az előjegyzése ennek a hangzatnak. Egyszerű módszert alkalmaztam. A legalacsonyabb hangot énekeltem, amire képes voltam; a nagy C-t, majd fél hangonként skáláztam fölfelé, míg el nem értem az üveges hangzást, és megállapítottam, hogy fisz. De G is lehetett. Egy ilyen napon minden lehetséges. A fiszt valamilyen H és hö közötti lehetésként énekeltem, az orvos gondterhelten nézett rám: ilyen reakcióval még nem találkozott.

Ez természetesen csak feltételezés, az én feltételezésem innen, eggenauai szemszögből, kelőlékeppen messzi időtávlataból. Nem kérdeztem meg az orvostól, hogyan reagálnak az emberek általában, amikor megtudják, hogy betegség marja a belsejüket, nem kérdeztem meg sem akkor, sem később. El tudom képzelni, hogy valaki lehajol megkötni a cipőfűzőjét, másvalaki a körmének szenteli a figyelmet, egy harmadik a májfoltokat kezdi számolni a doktor kézfejen és így tovább. Ha az orvosnak szokása papírvágókéssel üvegtárgyakat kocogtatni, várható volt, hogy valaki előbb-utóbb megpróbálja énekelve vagy fütyülve, vagy akár nyávogva visszaadni a hangot, hiszen az jóval valóságosabb, felfoghatóbb, konkrétabb, mint amit az orvos próbált meg közölni, többé-kevésbé nyíltan: a napjaid meg vannak számlálva. A visszaszámlálás a mai nappal kezdődik, és nem tart túl sokáig.

– Pokolba a reakciókkal és a pótcselekvésekkel! Elmondhatja-e bárki is, amit én érzek? Amit most valóban, e pillanatban érzek? Érzek-e valamit? Bármilyen különös? Úgy érzek-e, amint elképzeltem, hogy ilyen helyzetben érezni fogok? Kezdjük csak előlről: lassan, nyugodtan. Tehát?

Az orvos elmondta mondókáját, elmondta, amit tudott, mielőtt kikapcsoltam a fületem, és távoztam. Cél nélkül sétáltam, és egy hídra értem. Kemény ellenszélben a betonhíd jobb oldalán, a gyalogosok számára fenntartott vas-

korlát mellett haladtam. Irányítani próbáltam gondolataimat, ahogy a türelmetlen tanító tanítja írni a gyereket, a tollat tartó kezét a saját akarata szerint, a diák akarata ellenében vezetve. Más szóval torkomra fojtottam gondolataimat, és erőszakkal a rekeszizmom felé nyomkodtam őket, azt hittem – manapság már jobban tudom –, ott lakoznak az érzések; a gondolatok azonban nem találják meg az érzéseket, az érzések kitérnek a gondolat szorító ölelése elől, vagy kicsúsznak a fogásból, mint az olajjal bekent kirgíz birkózók. Már a híd közepénél jártam, mikor hosszú sóhajtás sistergett elő a számból, és a gyomrom olyan görcsbe rándult, hogy meg kellett állnom. Minden valószínűség szerint tehát éreztem valamit. De miben különbözött ez az érzés az összes többitől? Ma nistana hargasa haze... És a válasz így hangzott: Adjál neki időt, tökfey. Ez nem akármilyen bizonytalan hétköznapi ellenszenv, ez ünnepi érzés... vagy inkább ünnepnap érzés, gut-jonteff -érzés, páratlan, egyszer az életben-érzés, melyhez sötét ruhát ölt az ember nyakkendővel és karimás kalappal.

– Ha maga mondja...

– Pontosan. Egy kis tapintatot, ha szabad kérem!

Ki mondta ezt? Én magam, de most tudom, hogy egyik nagybátyám szólt belőlem, Hirsh bácsi, a legkisebb, egyetlen még élő nagybátyám. Ő tudja, mert ő élt! A lebn hot er gelebt! Azonkívül tudta ő már azelőtt is, hogy élhetett volna, mert az élet ismerői közé tartozott, azok közé, akik tudják, hogyan kellene élni és meghalni. Tudását azonban nem tudta alkalmazni – egyik napról a másikra élt. Már fiatalon. Bátyja – apám –, aki felvette a Pertuska nevet, és aki verseket költött, keltett és költögetett, ezt írta róla:

*Ha szerelmes vagyok, annak
fele sem tréfa! – mondta Hirsh öcsém.
Itt áll most
tréfa nélkül,
megkopaasztva,
még az esőtől sem védi semmi.*

Ez Pertuska apa kevés prózaverseinek egyike, és talán a legsikerültebb, mivel ezen a téren nem volt valami nagy bűvész.

Hogy amikor ezt írom, egy német padlásszobában ülök, kimondottan rajtam múlik. Nem tudom, mi volna a véleménye erről, vagyis arról, hogy éppen itt vagyok, és azt állítom, hogy őmiatta jöttem ide. Helyeselné-e, megértené-e egyáltalán az indítékaimat – csak találgatni tudok. Mindenesre ő maga ült egykor ugyanebben a szobában, ült és feküdt, és megpróbálta kibogozni életének kacskaringóit. Most pedig rajtam a sor. Halott apától nem lehet tanácsot kérni, élőtől is ritkán. Élő nagybácsitól viszont lehet, a minden várakozást megcáfolva még élő, egyetlen nagybácsitól, és biztosan kértem is. Megkérdeztem, teljesen képtelennek tartja-e a tervet, hogy egy Eggenau nevű kisvárosba induljak kideríteni, mit művelt ott apám. Nem mondtam meg neki, hogy tudok már erről egyet s mást, és azt sem, hogy saját indítékaim is vannak, melyek kapcsolódnak ugyan apámhoz, de sokkal inkább a bensőmben forrongó örült rögeszmékből fakadnak. Meg abból, hogy minden jel szerint nemigen volt elfecsérelni való időm, ami azt jelenti, tök mindegy számomra, mi történik a még hátralévő életemmel. De ezt nem mondtam el. Ilyesmit nem szokás öreg nagybácsiknak az orrukra kötni. Ő pedig, amikor végül megértette kérdésemet, kétértelműen válaszolt, mint valami dörmögő, öreg férfi-Pythia:

– A csodába is, menj, ha úgy érzed. Nincs annak semmi értelme.

– Annak, hogy elmenjek?

– Hát csak menjél.

– Annak nincs értelme? – próbáltam pontosítani.

– Ebben apádra hasonlítasz.

– Miben?

– Azt neked kellene tudnod. Valahol Szczecin közelében, de az Oderától nyugatra, ugye?

Apám a harmincas évek elején kalandozott Németországban, sokakhoz hasonlóan, de az ő kalandjairól nagyon keveset beszéltek otthon, s azt is titkolódzva. Ezért homályos maradt előttem, mi dolga is lehetett ott tulajdonképpen. Valaki azt mondta, hogy ügynök volt, és én a szomszéd gyerekeknek dicsekedtem ezzel; elmondtam, hogy pisztolya volt meg hamisított útlevele, és hogy ellenséges ügynököket nyírt ki. Nem tudtam pontosan, ki volt az ellenség, de a németekre tippeltem. Később egy felnőtt elmagyarázta, hogy apám fa- és papírügynökként tevékenykedett – csalódásom határtalan volt.

Egy másik felnőtt pedig azt mesélte, hogy apám egyik pillanatról a másikra belépett egy cirkuszba, és bejárta vele Dániákat, Németországot és Lengyelországot – így, többes számban. Kezdetben kételkedtem az információban, hiszen az ügynöktörténetekkel egyszer már becsaptak. Ha ez igaz, nagy hangon és büszkén kellett volna beszélni róla, nem pedig csitítva. Megkérdeztem őt magát; ezerkilencszáz-ötvenkettőt írtunk, és már nagyon beteg volt. Én betöltöttem a hetet, hallgattuk a közvetítést a Magyarország–Jugoszlávia labdarúgó-döntőről. Megkérdeztem, igaz-e az a cirkuszhistória, s ő szórakozottan rábólintott. Kértem, meséljen el mindent, akár suttogva is, hogy anya ne hallja. Megígérte, hamarosan elmond valamit, s majd ha nagyobb leszek, elmesél mindent. De kórházba került, és megoperálták az egyik veséjét.

Azon a döntőn Magyarország győzött. Örültem, mert a magyar rokon nép. Apám a jugóknak drukkolt, mert Jugoszlávia legyőzte a Szovjetuniót. Nem hiszem, hogy apa titoista lett volna. Szerintem a labdarúgó-elődöntőre utalt, nem pedig a Tito és Sztálin közötti háborúskodásra. Ma már mind halottak: Sztálin, Tito és apám. A Szovjetunió szétesett, és Jugoszlávia szétesőben van. Csak a labdarúgás él, öröké. Az égben is rendeznek bajnokságot, az an-

gyalok bajnokságát, ahonnan minden ezredik évben valaki alsóbb osztályba hullik.

Amikor apám kijött a kórházból, ismét felvettem a témát, és megígérte, hogy válogatott részleteket mesél majd a Németországban történekről. – Németországokban – pontosítottam – és Dániákban és Lengyelországokban. Kérdőn nézett rám, bólintott, aztán behunyta a szemét. Nagyon fáradt volt.

A felnőttek nagyon lelkesen ígérgetnek. Talán tényleg el akarta mondani, csak aztán mégsem került rá sor. A felnőttek mindig a jövőre halasztják a dolgokat, amiket rögtön megtehetnének. Talán azt remélik, hogy a halál időben elviszi őket, és nem kell betartaniuk ígéreteiket. Apa természetesen alig tudott valamit elmondani. Egy év múlva meghalt.

A temetés után megkérdeztem anyát, mi a csoda történhetett apával Németországban, de anya nem tudta, vagy ha tudta is, megtartotta magának.

– Ott bármi megtörténhetett. Nem kellett volna odamennie, de ha már egyszer elindult, legalább papírt árult volna, hiszen az volt a szakmája; maradt volna meg a fivérei cégénél, és ne szökött volna el egy cirkusszal, ráadásul német cirkusszal. Nem volt ott szükség bűvészekre és bohócokra, volt belőlük elég, az összes náci és Hitler, a főbohóc. De apád olyan volt, olyan... önfejű. Hitler magához ragadta a hatalmat, és a nép nem szállt szembe vele, sőt. Én pedig nem tudtam megakadályozni, csak később találkoztunk. Nem, nem Hitlert, apádról beszélek. Még jó, hogy ép bőrrel megúsztá, csoda, hogy életben maradt – mondta anya, és kitört belőle a sírás. Hallottam egyszer, anya azt kiabálta apának, hogy jobb lett volna, ha nem is találkoznak. Ez valamelyest fáj nekem. Valószínűleg nem gondolta komolyan.

Bolyongtam a szeles hídon, eszembe jutott, mit mondott anyám, és arra gondoltam, hogy az én szempontomból is jobb lett volna, ha nem találkoznak. Hatalmába kerített az önsajnálát, s átkoztam a napot, mikor anya túl közel enged-

te magához apát, átkoztam, mint Bellman 23. episztolája:

Jaj anyácskám, mi ütött beléd, mikor apa alá kerültél?...

Most értettem meg először, hogy majdnem annyi idős vagyok, mint apám, mert ennél már nem lett idősebb. Ettől szorongató vágyakozást éreztem utána – ez az önsajnálát fonákja volt –, bánkódtam miatta, aki akkor halt meg, amikor még túl kicsi voltam, és ő is, apa is, kicsi volt, túl kicsi meghalni... Olyankor, ha lehangolt volt, barázdás homlokára tettem a kezem, és azt mondtam: Kicsi apu. Tudtam, hogy ragacsos kezem érintésétől megenyhül és megnyugszik. A kezemre tette a kezét, és mosolygott. Bajuszának hegye rézsútosan felfelé meredt, s a szeme ferdebb volt, mint különben. Aztán kérdés nélkül csinált két bűvészmutatványt, ugyanannak előbb a nehezebb, majd a könnyebb változatát, s utána megtanított rá. Ezek majdnem mindig manipulációs trükkök voltak, kendő- vagy zsinórszámok: a Gordiuszi csomó, a Villámcsomó és a Conrad zsinórja.

Apa komoly bűvész és zenebohóc volt, mielőtt komoly pancser, komoly üzletember lett belőle. Mindig azt hittem, hogy a bűvészet csak afféle mellék hobbi, mert ezt adták értésemre. Apa mindig tartott a zsebében kendőket és zsinórokat, néha labdákat és érméket, ritkábban kártyapaklit – ez veszélyt jelentett, mert nem tudott ellenállni a játéknak. Közepes bűvész volt, gyakran megbicsaklott a keze. Az ivás az oka, mesélte később anya, mivel én ezt nem vettem észre, és nem is lettem volna hajlandó elhinni, még apa életében. Anya akkor nem is mondta volna el. Némely dologban azért mégiscsak szolidáris volt apával.

Ha most viszontlátnám apámat, felnőttként találkoznánk-e, egykorúakként, apám gyereke lennék-e még, vagy megváltoznának a szerepek? De hogyan is képzelhetném el a találkozást, mikor nem hiszek a halál utáni életben, vagyis nem hittem, hogy a halál után bármi is volna, olyasmi legalábbis, amiről érdemes ábrán-

dozni? Apa sem hitt benne. Olyan átkozottul egyszerű a dolog, hogy akik hisznek... benne, találkozhatnak halott rokonaikkal? Miért lehet ilyen tökfilkóknak ilyen előjoguk?

Azért-e, mert a világ, ez az egész földi lét igazságtalanságra, jogtalanságra és kizsákmányolásra, egymás felfalására épül – az egész élővilágra gondolok –, logikus, hogy a túlvilági boldogság és üdvösség a gyermekhitű ostobáknak adatik meg, vallástól függetlenül? Azoknak, akik mellüket döngetve kijelentik: semmi baj nem érhet engem, mert hiszek... hiszem, hogy Valaki vagy Valaki és Valaki Fia, vagy Valaki és Valaki Prófétája megvéd engem minden rossztól, és ha mindennek ellenére valami rossz történne velem, családommal, atomháború vagy szennyáradat, vagy ételmérgezés, vagy szomjhalál, csak azért esne meg, hogy átvezessen engem a túlvilági boldogságtól és üdvösségtől elválasztó küszöbön. És azoknak, az imént említettek öccseinek, akik nem döngetik a mellüket, hanem félenken földre szegzik a tekintetüket, belül azonban érzik a bizonyosságot: kiválasztottak az égi birodalomba, valakinek a jobbán ülhetnek, jó messzire jobb kéz felől, de mégiscsak valakinek a jobbán, valakinek, aki az ő baljukon ül, és aki vagy mellverő, vagy csendes.

De ha én... valaki... bárki megpróbálná elhinni például – de csak például... –, hogy volt egy Jézus, aki elmondta azokat a búcsúszavakat, amelyek János evangéliumában szerepelnek, és amelyeket egy magányos estén egy kopott szürke száloda Gideon-bibliájában olvastam, s valamilyen okból megmaradtak az emlékezetemben:

– Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem. Az én Atyámnak házában sok lakóhely van... – És azt mondta, elmegy helyet készíteni nekik s visszajön, magához veszi őket, és valami mást is mondott, meg ezt mondta:

– És hogy hová megyek én, tudjátok; az utat is tudjátok. – Vagy ez utóbbit kérdésnek szánta: – az utat is tudjátok?

Ha tehát ez a valaki elhinné, hogy Jézus így beszélt, és ez mindennek a tetejében még igaz is volt, megkérdezné-e, mint Tamás: – Uram, nem tudjuk, hová mégy; mi módon tudhatjuk azért az utat? Persze hogy megkérdezné, persze hogy megkérdezte volna, és lehetséges, hogy ezt a választ kapta volna: – Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, hanemha énáltalam.

Szóval Jézus úgymond kapu volt az égbe és az atyához, ezt a kaput pedig a kapuban való hit erejével lehet kinyitni, de a kapu zárva maradt, ha nem hittek benne. Ilyen egyszerű ez. Emlékeztem még arra is, amit Filep mondott, és természetesen egyetértettem... ez a valaki élénken egyetértett volna Fileppel, és ő is kérte volna:

– Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és elég nekünk!... Legalább résnyire nyisd az ajtót... Hadd kukucskáljunk be a kulcslyukon, akkor elhisszük, hogy te vagy a kapu és a zár és a kulcs és bármi más... kulcs, zsák, kő és olló...

De még ha ez a valaki beleshetne is a kulcslyukon, oda az üdvösség mezeire, egy villanásnyit sem látna az apjából, s még ha sikerülne is a Legfőbb Portást megkönyékeznie, s bepilanthatna – miután előbb zálogot hagyott –, mintha egy kocsmába térne be: – Csak azt jöttem megnézni, benn van-e a haver...– A portás bizalmatlanul néz, és levetteti a porhüvelyt, mielőtt beenged:

– Aztán nem maradunk ám ott...

Bemenne, és apát nem látná sehhol, egyik asztalnál sem, a bárpultnál és a vécében sem, és senki más sem látta volna, sem aznap este, sem egy kis idő óta... úgy harmincöt éve már... Ekkor visszatérne a kapuhoz, és zavartan közölné a portással, aki közben persze kicserélődött – Jézusnak szabad napja van, Szent Péter vette át a gyeplőt –, hogy apa nem is volt bent, amit ő sejtett ugyan, és Jézus biztosan tudott is, csak nem volt kedve megmondani. És azt is a terhére esett közölni Szent Péterrel, hogy ez az alak csak benézett.

Szent Péter kéri a ruhatárcédulát, és a mennybe látogató bizonygatni kényszerül, hogy épp az a nehéz, kopott test az övé, ami ott lóg a fogason, Péter semmiképp sem akarja elhinni, mert túl bőnek találja egy ilyen cédulátlan bűnös háttára. Amikor végre megkapja, és magára húzza, s szégyenlős bőkezűséggel fizet, Péter meglágyul, és azt ajánlja, keresse más helyeken, bőven van hol: a muzulmánok Al-Gannuja, ahol félmeztelen hurik szolgálnak fel, az indiaiak Nirwana Palace-a, ahol reggelig levitálnak, a zsidók Gan Eden Parkja, amit hivatalosan még nem nyitottak meg ugyan, mert azon vitatkozna, milyen legyen, klubtagsági igazolvány azonban szükséges, az már bizonyos.

Megköszönné a tanácsokat, egyúttal azonban bevallaná, hogy apja semmi másban nem hitt, mint az emberben, mindennek ellenére, mindvégig, és hogy ő sem hisz másban, mint az ősrobbanásban és a végső robbanásban és... talán az emberben, ő is, bármi legyen is az. Szent Péter ekkor kétértelműen így szól: – Akkor hát ketten vagytok... kitudszolja, és becsukja mögötte a kaput, mielőtt még megkérdezhetné, hol kereshetik egymást az ilyenek.

Beleütközve e gondolatba, megkapaszkodtam benne, mert örömmel töltött el, hogy egy fából faragtak bennünket, apát és engem: két törvényen kívüli, erkölcstelen, jó, rossz és csúf alak, az ilyenek biztosan megtalálják egymást!

És ha apa a halála előtt kitalált valami bűvésztrükköt, amit meg akart volna tanítani a fiának; trükköt, amelynek segítségével kapcsolatban lehetnének majd valamikor, ha újra eljön az ideje? De milyen alakban találkoznánk? Mégis szárnyunk lenne? Borzas városi galambok lennének, melyek a szemközti ablakpárkányokról zuhannak alá, és billegve röpködnek, mint a háború idején a Douglas gyár esetlen gépei, az utolsó pillanatban fékezve, és szárnyukat hisztérikusán csapkodva szállnak le a híd korlátjára, fel-alá lépkednek, szűrős szemükkel követelődözön bámulva a járóelőket? Hogy teremt kapcsolatot

a hím galambfióka az apjával? És hogyan reagál az apa? Különösen, ha nőtények vannak a közelben? Hogy viselkedik az ingerült, sebhelyes hím a fiatalabb hímmel? Világos, hogy alaposan megdöfködi, és elnászpángolja, még mielőtt a fiatalabb elburukkolhatná: – Lazíts, apa! Én a fiad vagyok! Nézd, ugyanazok a csálé lábujjak, ugyanaz a csőr. De az apa nem hallja, fáradhatatlanul csépel tovább tulajdon tojásának gyümölcsét, s miért? Valami ócska nőstény miatt!

Első elemista koromban agyhártyagyulladás kaptam, és bevittek a gyermekklinikára. Kevés-sel megúsztam, és már gyógyulófélben voltam, amikor apa bejött a kórházba, hogy bűvészkedjen a gyerekeknek. Ez azon a nyáron történt, mikor a műtétjéből lábadozott, és minden veszélynek el kellett már múltnia. Az ágyamon engem is odagurítottak a műsor színhelyére, a büszkeségtől felszökött a lázam, és úgy éreztem, elájulok. Ez nemcsak az izgalom következtében történt, valóban felment a lázam.

Apa a szokásos mutatványokkal kezdte, melyek trükkjeit már ismertem. De újakat is bemutatót, az én számomra, meglepetésként, és én ugyanúgy szórakoztam, mint a többiek: már nem is izgultam amiatt, hogyan boldogul apa, csak szájtátva néztem, és lenyeltem a lázat.

Utolsónak a dobozsámot adta elő. Egyszerűen kezdődött, három egymásba illő dobozzal: nem volt sem aljuk, sem fedelük, kivéve a legbelső, amit igazából nem mutatott meg, ezt én is tudtam, és azt is, hogy a dobozokból virágokat, cukorkát és apró ajándékokat szed elő, s odadobja a gyerekeknek. Ezután azonban kis tojást varázsolt elő a szájából, a dobozokba rakta, ahol az eltűnt, mert apa ismét megmutatta, hogy a dobozok üresek. Majd bűvészkört rajzolt, és egy galambot húzott ki a dobozból; Arnoldot, utolsó öreg, okos tarka palominogalambját. A madár a kezében szárnyával verdesett, s mikor apa szabadon eresztette, a gyerekek feje fölött körözött, majd leszállt apa vállára. Apa aztán megint a dobozok nemlétező fenekét kutatta, és íme: ott

volt a tójás is. Megmutatta a közönségnek, szándékosan ügyetlenkedett, bár ezt a fiú nem tudhatta, s torkában dobogott a szíve, mikor apa ujjai közül kiesett a tojás, s szétloccsant az asztalon lévő tányéron. E pillanatban Arnold lágyan a padlóra zötytyent, hátára fordult, és megmerevedett. Apa megrendültnek látszott, egy kendővel letakarta a tojáshéjakat, egy másikkal Arnoldot, és szeméből könnyesugár spriccelt ki, egyenesen egy kórházi éjjeli edénybe.

Az ilyen heves sírásból a gyerekek rájöttek, hogy a galamb nem is halt meg igazán, és egyesek megkönnyebbülten felnevettek, mások pillantásában még ott bujkált a bizonytalanság. Apa úgy tett, mintha eszébe jutott volna valami, széles mosoly ült ki az arcára, és elmutogatta, hogy ő bizony feléleszti a galambot s egyúttal a tojást is: nagy kezével zsebkendő alá gyűjtötte a tojáshéjakat, óvatosan leemelte a kendőt a tojáról, és az ott volt épen a tányéron. Ezután gyengéden simogatni kezdte a kendővel letakart galambot, lassan leemelte a kendőt, és íme: Arnold a lábára fordult, megrázta a fejét és szárnyait, s felrepült. A gyerekek vad tapsolásától kísérve Arnold leírt egy tiszteletkört, majd még egyet a közönség fölött, és készülődött leszállni apa vállára...

Az egyik osztályon éppen akkor meghalt egy gyerek. Egy kis beteg szíve épp akkor szűnt meg dobogni. Az EKG-monitor grafikonja egyenes vonalat mutatott, megszólalt a riasztócsengő, az ápolók, akik az izgalomtól kipirult arccal ültek a gyerekek között, felpattantak, és rohantak, hogy segítsenek, a gyerekek ijedten néztek egymásra, pillantásuk azt kérdezte: ki hiányzik közülünk? Apa sápadtan összehajtogatta a dobozokat, és megfélekedett Arnoldról, aki riadtan körözött egyre magasabban a terem kerek mennyezete alatt. Apa betolta fia ágyát a szobába, s közben halkán beszélt az ápolónővel. A szobában a fiú ágya szélére ült, fogta a kezét, és az ablakon át a messzeségbe nézett.

A fiú hirtelen felriadt, s sűgva kérdezte: Arnold? Apa átfutott a terembe, de a madár után más nyom nem maradt, csak néhány szürkés-fehér, ragacsos folt a padlón és a székeken. Arnold eltűnt.

– Talán elvitte magával annak a fiúnak a lelkét – javasolta a gyerek, már gyógyulófélben, s a saját ágyába hazakerülve. Apa a fejét rázta: – Minden ablak csukva volt – mondta, és többé nem beszéltek az esetről.

NEUMANN OLGA FORDÍTÁSA

Daniel Katz 1938. november 25-én született Helsinkiben.

Nyelveket tanult a Helsinki Egyetemen, majd többek között tolmács és fordító volt (a finnen kívül svédül, oroszul, franciául, németül, angolul, héberül, jiddisül, románul beszél).

Élettapasztalatát – több évig élt Izraelben, Finnországban dolgozott alagútfúróként, tanárként, tolmácsként, újságíróként, rádióriporterként – felhasználja írásaiban, amelyekben hemzsegnek a hibetelennél hibetlenebb történetek, melyeknek azonban mindig megvan a valóságalapjuk. A tragikum átvált komikumba és viszont, s meghatározó elemként mindig jelen van a szókimondó irónia.

Katz született mesélő, egyedülálló, különleges alakja a finn irodalomnak. Magyarul megjelent kötetei, Amikor nagyapám átsíelt Finnországba (Kozmosz könyvek, 1972) és Mikko Papiross csodálkozik (Kozmosz, 1979) nagy sikert arattak.

A NÉMET DISZNÓKUTYA Katz eddigi munkásságának szintézise: európai családtörténet, regény a finnekről, a zsidóságról és a németsegről. A mű egyszerre humoros és rendkívül komoly – Katz kivételes tehetséggel keveri a különböző stílusokat, vált át apró hétköznapi dolgokról alapvető fontosságú világnézeti kérdésekre. Számára semmi sem túl kicsi vagy aránytalanul nagy.

Az eredmény: jelentős európai hozzászólás századunk legfontosabb problémáihoz.

A MÚLT ÉS JÖVŐ KÖNYVKIADÓ a művet 1996 tavaszán jelenteti meg. Ebből az alkalomból az író Budapestre látogat, a folyóirat és a Finn nagykövetség szervezésében több előadást tart.